

...εφθρασαν στην Κολίδα, έφθρασαν στην Κολίδα... σήμερα, δεν
...τα καΐκια του ΕΛΑΝ στην απέναντι όχθη... για άλλη καθυ-
...περιοχή της Κυνουρίας...

Την ημέρα καθόμασταν κάτω απ' τις γέρικες
...έλιες και τις περισσότερες φορές οι Επονίτες το
...αρχαν στο λεβάντικο, αντάρτικο τραγούδι. Κά-
...του-κάπου φαίνονταν και «η ακριδα» — έτσι είχα-
...ε βαφτίσει ένα αναγνωριστικό διπλόνο που χρη-
...μοποιούσαν οι Γερμανοί σαν παρατηρητήριο.
...το πέταγμα του όλοι έμεναν ακίνητοι. Τίποτα
...ην κουνηθάν. Μερικοί άρχιζαν και το γνωστό
...αμβαχαρικό αναπλιώτικο τραγούδι, με προσαρμο-
...μένο στα τωρινά:

«Εως πότε η ξένη ακριδα,
έως πότε σκληρός (βαβαρός) Γερμανός
θα 'ρημάξει τη δόλια πατρίδα
«Εγερθείτε Αδέλφια. Εμπρός!...»

Και στην τραγικότητα της στιγμής βρισκόν-
...ουσαν οι πλακατζήδες, να φωνάζουν: Εί! μη
...τραγουδάτε, θα μας ακούσουν οι Γερμανοί και
...ότε αλιμόνο! (ήταν άραγε μόνο πλάκα ή
...έμβος πραγματικός;)

Γεγονός πάντως είναι πως δεν μπόρεσαν οι
...Γερμανοί και τα τσιράκια τους να εντοπίσουν τον
...πόπο διαφυγής μας, γιατί αλλιώς θα είχαν κλει-
...σει και τη θάλασσα διεξοδο απ' τα λιμανάκια της
...έριμνιόδας. Θυμάμαι ξανά τα λόγια του Γιώργη,
...που τονίζε την προσπάθεια της μονάδας του να
...περιφρουρήσει τις κινήσεις μας, χτυπώντας τους
...πιούνους των Γερμανών και των ταγματσαφιλί-
...ων. Αλλά όμως η λεβεντιά κι η αποκοτιά των
...καπεταναίων του ΕΛΑΝ και των ντόπιων кара-
...ωρικών ήταν ο κυριότερος συντελεστής της επι-
...τυχίας. Το πήγαμε-έλα απ' την Κοιλίδα στην
...ποραλία της Κυνουρίας ήταν ένας συνεχής και
...ρομερός κίνδυνος που μερικές φορές έφερε
...και την καταστροφή...

Όλο και πιο συχνά φτάνανε οι πληροφορίες
...για την προέλαση των Γερμανών. Πλησίαζαν πο-
...λύ γρήγορα. Οι παρενοχλήσεις που τους έκαναν
...τα ελάχιστα τμήματα του ΕΛΑΣ με ανατινάξεις
...γεφυρών και υπονομεύσεις δρόμων δεν μπο-
...ρούσαν να τους ανακόψουν κι ούτε ήταν δυνατό
...κάτι τέτοιο. Μάθαμε και για μια μάχη σε ενέδρα
...που είχαν στήσει οι Αντάρτες μας στο Μεγαλο-
...βούνι, εκεί στα όρια της Τροιζηνίας¹⁰. Να, σήμε-
...ρα ακούστηκαν οι πρώτοι πυροβολισμοί πάνω
...στο απέναντι βουνό των Διδύμων. Η ανησυχία
...όλο και μεγαλώνει σ' αυτούς που έχουν μείνει
...στο χωριό και στα χωράφια γύρω απ' την Κοιλί-
...δα.

...στην βράδυ πλεύρισαν στο λιμανάκι όσα καΐκια
...ήταν δυνατό να κινηθούν. Απόψε θα γίνονταν τα
...τελευταία... «δρομολόγια» και όπως πιστεύαμε
...θα 'φευγαν όλοι όσοι είχαν φθάσει στην Κοιλί-
...δα...

Μπήκαμε στα τελευταία. Ο Γιώργης και η ο-
...μάδα του δεν είχε φανεί!... Το ντουφεκίδι ακού-
...γονταν τώρα καθαρά. Σαλπάρουμε με το ψαρο-
...κόικο του καπετάν Νότη Σκαρμού. Πάνω στην
...κουβέρτα, που μύριζε ψαρίλα, αγναντεύαμε το
...ακρογιάλι που όλο και απομακρύνονταν, μαύρο-
...καταμένο στην άφεγγη βραδιά. Γαληνεμένη η
...θάλασσα ξανοίγονταν απέραντη, χωρίς άκρη. Να
...κει κάτω είναι ο Μαλέας, λείει ένας. Σώπα ρε
...στην άλλη άκρη του Μωριά! Ναι αλήθεια, δεν
...υπάρχει τίποτα άλλο από δω μέχρι κει κάτω. Τη
...μέρα όταν δεν είχε καταχινά βλεπίεις την άκρη-
...άκρη! Στη στριμωξιά που είχαμε πάνω στο καΐκα,
...δεν μπορούσε κανείς να κουνηθεί ούτε στο
...πλευρό του, άλλωστε ο καπετάν Νότης ήταν αυ-
...στηθός στην εντολή του: όλοι θα καθήσετε εκεί
...που θ' σας βάλω και δεν θα σειχθείτε ό,τι και να
...γίνει. Μόνο όταν πω εγώ και ό,τι σας πω θα
...κάνετε. Εντάξει;....

Μέσα στην ησυχία της νυχτιάς, άκουγες το
...γύρισμα της προπέλας και το μικρό παφλασμό
...της θάλασσας, τίποτ' άλλο, γαλήνη και φόβος!
...Μέσα σ' αυτό το επιβλητικό νυχτερινό, άκουσα
...για πρώτη φορά το τραγούδι του ΕΛΑΝ¹¹ από ένα
...μούτσο του καΐκιού, κι ήταν συγκλονιστικό...

«θαλασσομάχι εμείς της Λευτεριάς...»

Είμασταν μεσοπέλαγα όταν σήσαν οι μηχαν-
...νές ζαφνικά και μια επιαλιτική βουβαμάρα απλώ-
...θηκε παντού, ούτε οι ανάσες μας δεν ακούγον-
...ταν.

Τι τρέχει; Τι γίνεται; Χάλασαν οι μηχανές; Κι ο
...φόβος φουντώνει ακόμη περισσότερο.

— Σουτ... ακούστε μόνο... Ακούτε τίποτα;...
...ακούτε;

— Οχι καπετάνιο, τίποτα...

— Τίποτα; Τίποτα... Ε τότε καλά πάμε...

— Τι φοβάσαι καπετάν Νότη;

— Δεν τηράς, είμαστε καρσί στο Παλαμίδι.

Ετσι και μας μωριαστού, θα δεις σε λίγο το περι-
...πολικό και τότε «αντίο Γλαρέτζα». Γέλασε ο κα-
...ραβοκύρης κι έδωσε το σινιάλο να μπουν μπρο-
...στά οι μηχανές, για να φτάσουμε στο τέρμα του
...ώσματος — όπως μας φαίνονταν — ταξιδιού.

Κοντά ζημώρημα γινώριζε στο Λικνιάσι τον Παράλιο Αστρούς, σκοτάδι πέρασε, έσκυψε, έβλεπε μύτη σου!

— Ναι, είναι αυτό που διαβάσαμε: «η πιο σκοτεινή ώρα είναι λίγο πριν την αυγή...» Είχε και πράγματι και μεταφορική έννοια η φράση αυτή του συναγωνιστή πλάι μου... Αναπνεύσαμε όμως στεριανό αεράκι!!.....

— Μη σταματάτε καθόλου, προχωράτε, δεν θα καθήσετε καθόλου, αρχίζουμε και δω εκκαθαριστικές, θα φύγετε αμέσως! Φωνές από δω, εντολές από εκεί. Σχηματίζονται ομάδες, ορίζονται υπεύθυνοι κι αρχίζει μέρες και νύχτες ο ποδαρδόδρομος, ώσπου να φτάσουμε στα γνώριμα μέρη της Τζήριας¹².

Τα μαντάτα ήρθαν λίγο αργότερα. Μάθαμε για τις σφαγές που 'γιναν απ' τους Γερμανούς και τους Ταγματσαφάλιτες σε όλο το διάβα τους, ιδιαίτερα στο τέμμα της επιχείρησης, στις Σπέτσες και την Υδρα...

(Αλήθεια, ο Γιώργος τι να 'γινε;) Μάθαμε για τις συλλήψεις, τις διαπομπεύσεις, την ομηρία των γυναικόπαιδων που 'πεσαν στα χέρια τους. Για τις καταστροφές και τους εμπρησμούς στα σπίτια και τα νοικοκυριά αυτών που ακολούθησαν... Κι ο Γιώργος; Κανείς δεν ήξερε να μας πει τίποτα.

Όσοι μια μέρα φέρανε αιχιμώλωτο έναν ταγματσαφάλιτη απ' την Πρόνοια τ' Αναπλιού. Ετρεψε από το φόβο του, ζήτηγε έλεος, παρακαλούσε για το τομάρι του και τα 'ρχινε όλα στο «Φίρερ του Ναυπλίου»¹³ που είχε πιέσει, λέει, τον πατέρα του, κι αυτός τον υποχρέωσε να μπει στα Τάγματα... Ήταν μια σκέτη αηδία!

Απ' αυτόν μάθαμε τι έγινε ο Γιώργος ο Καζάς, που τον ήξερε κι ο ίδιος, κι ήταν, όπως ισχυρίστηκε φίλος του!

Θυμάμαι ακόμα τα λόγια του και ανατριχιάζω, κι αξέχαστα περάσει από τότε κάπου 40 χρόνια.

— Τον έφαγε κείνος ο γυαλάκας, ο ψηλός¹⁴ γιατί λέει του είχε σκοτώσει τον αδελφό του.

— Πώς έγινε μωρέ, πες μας... Φοβότανε, ντρεπότανε, έψαχνε να βρει λέξεις, για να δικαιολογήσει τον εαυτό του — πως δεν ήταν εκεί — έκλαιγε και καταριόταν την ώρα και τη στιγμή που κατόντησε έτσι... Στο τέλος με μια ξεψυχησμένη φωνή, μας είπε:

Τον βρήκανε τραυματισμένο, με κοιμένο σχεδόν το πόδι του, κάτω και στα Δρεπανοχώρια. Δεν μπορούσε ούτε να κουνηθεί. Τον φέρανε στην πλατεία και τον πέταξαν σαν άδειο σακί. Ήταν άσπρο σαν το κερί, γιατί είχε χάσει πολύ αίμα και πόναγε. Κανείς δεν ενδιαφέρθηκε για

την κατάσταση του. Σε μια στιγμή φτάνει ο γυαλάκας, ο ίδιος που τον ληστεύει, μπάι απάνω του κι αρχίζει να τον κλωτσάει και να τον βρίζει. Το τι του έλεγε ήταν άλλο πράγμα και με πόση μανία του 'ρχινε κλωτσιές σ' όλο του το κορμί. Κι ο Κάζας τον κοιτάγε με τα πονεμένα μάτια του που 'χαν γεμίσει αίματα και με μια δύναμη που ποιος ξέρει πώς τη βρήκε, φτύνει κατόμουτρα το βασανιστή του «φτου σου προδότη Γερμανορά!! Λύσσαζε ο γυαλάκας. Φωνάζει κανα, δυο σοκολιάδες και τους διατάζει ν' ανεβάσουν το θύμα του πάνω στο δίπατο σπίτι, που 'ταν εκεί μπροστά, ενώ αυτός προσπαθούσε να σκουπίσει τα μούτρα του απ' τα αίματα του παλικαριού. Μόλις τον ανέβασαν κει πάνω, φθάνει κι αυτός και του δίνει μια και τον πετάει κάτω στο καλντεριμί της πλατείας. Έσκασε ο καημένος ο Γιώργος. Δεν είχε πεθάνει όμως. Φώναζε για τους προδότες τους γερμανοντυμένους, που δεν θα γλιτώσουν απ' τ' ανάρτικο σπαθί... Αφρίζει ο Γυαλάκας και ουρλιάζει να τον ξανανεβάσουν απάνω... Τον βάλανε σε μια κουβέρτα και τον πήγαν ξανά σ' αυτό το σκυλί! Τον ξαναπέταξε απ' το ύψος αυτό στο ματωμένο πλακόστρωτο!... Έγινε ένα σωρό από ματωμένες σάρκες, χωρίς ψυχή. Είχε τελειώσει μ' αυτόν τον τρόπο κι απ' αυτόν τον κτηνάνθρωπο...¹⁵

Ζωντανεμένη η εικόνα στα μάτια μας, πριν ακόμα τελειώσει ο κακόμοιρος αυτός, με έντονη τη φρίκη και τον αποτροπιασμό, ξέσπασε γύρω μας ένας βουβός λυγμός.. Κλάψαμε πολύ τον φίλο, τον αγωνιστή, τον αγαπημένο ΓΙΩΡΓΟ ΚΑΖΑ που ήταν μόλις 19 χρονών.

Μετά από μερικούς μήνες - στις 6 Οκτώβρη 1944 οι αντάρτες του Ε.Λ.Α.Σ. απελευθέρωσαν τ' Αναπλι κι ο βασανισμένος Λαός μας γλέντησε τη λευτεριά του. Ο πατέρας του Μάκη εξ ονόματος της ΠΕΕΑ εγκάτεστησε τη λαϊκή κυριαρχία και κάποιος διάβασε τα ονόματα αυτών που δεν έδωσαν σήμερα το «παρών». Ανάμεσά τους ο ΜΑΚΗΣ ΞΥΔΗΣ, ο ΓΙΩΡΓΗΣ ΚΑΖΑΣ, ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΛΥΚΟΜΗΤΡΟΣ, ο ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΛΑΒΙΤΣΙΝΗΣ, ο ΜΑΝΟΣ ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗΣ, ο ΝΙΚΟΣ ΛΑΜΠΡΟΥ, ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ, ο ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, οι αδελφοί ΡΙΖΟΓΙΑΝΝΗ, ο, ο, ο,.....

Ας είναι ένα μικρό-μικρό μνημόσυνο οι λίγες αυτές γραμμές..

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1) Αναφορά του 3ου Τάγματος του 6ου Συντάγματος ΕΛΑΣ! Την 1-3-1944 ο 9ος λόχος προσέβαλε φάλαγγα